

LIBRI

www.libridergi.org

Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi

Journal of Epigraphy, Reviews and Translations

Sayı VI (2020)

H. PALAZ-ERDEMİR, *Roma'dan Doğu Roma'ya Değişim ve Dönüşüm*. İstanbul 2019. Çizgi Kitabevi, 128 Sayfa (Roma İmparatorluk Listesi ve Haritalar ile Birlikte).

ISBN: 9786051963877

Onurcan YAVUZ

*Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı VI: Ocak-Aralık 2020) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni O. Yavuz, *Roma'dan Doğu Roma'ya Değişim ve Dönüşüm*. Yazar: H. PALAZ-ERDEMİR, *Libri* VI (2020) 371-373.

Geliş Tarihi: 15.12.2020 | Kabul Tarihi: 25.12.2020

Elektronik Yayın Tarihi: 28.12.2020

Editörya: Phaelis Research Project
www.libridergi.org

**H. PALAZ-ERDEMİR, *Roma'dan Doğu Roma'ya Değişim ve Dönüşüm*. İstanbul
2019. Çizgi Kitabevi, 128 Sayfa (Roma İmparatorluk Listesi ve Haritalar ile
Birlikte). ISBN: 9786051963877**

Onurcan YAVUZ *

Roma'dan Doğu Roma'ya Değişim ve Dönüşüm adlı kitap; Prof. Dr. Hatice Palaz-Erdemir tarafından Çizgi Kitabevi bünyesinde yayımlanmıştır. Yayın dili Türkçe olan kitap toplamda 128 sayfadan meydana gelmektedir. Kitap; *Önsöz* (7-8), *Giriş* (9-20), *Tetrarşi/Tetrarkhia* (21-24), *Constantinus Hanedanı* (25-30), *Valentinianus Hanedanı* (31-32), *II. Valentinianus* (33-34), *Theodosius Hanedanı* (35-38), *Büyük Roma İmparatorluğu'nun Bölünmesinden Sonra Batı Roma* (39-44), *Kavimler Göçü ve Roma Üzerindeki Etkileri* (45-50), *Kavimler Göçü'nün Sonuçları* (51-54), *Hristiyanlaştırılan Imperium Romanum* (55-76), *Kavimler Göçü ve Kristolojik Mücadeleler Devri* (77-94), *Iustinianus Yenilikleri ve Çöküşü* (95-112), *Sonuç* (113-114) ve *Kaynakça* (115-119) bölümlerinden oluşmaktadır.

Kitabın *Önsöz*'ünde (7-8); Roma'nın Doğu ve Batı'ya ayrılma sürecinde yaşanan din, dil ve etnik yapıdaki değişimden; *Giriş* (9-20) bölümünde ise İmparatorluğun bölünmeden önce imparatorluk sistemi ile yönetildiği, yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik sorunların mevcut sistemin sorgulanmasına ve ilk kez dörtlü bir yönetim sisteminin devreye girmesine zemin hazırladığına değinilmiştir. Doğu Roma'nın Hellenceyi resmi dil, Hristiyanlığı da resmi din olarak kabul etmesi değişim rüzgârları estirecektir.

Tetrarşi/Tetrarkhia bölümünde (21-24); İmparatorluğun sınırlarının genişlemesinin sınırların tek imparator tarafından yönetilemeyeceğini göstermeye başladığı, bunun üzerine ikili bir yönetim sistemi denense de başarılı olunamadığı, çözümün "tetrarşi" denilen dörtlü yönetim sisteminde arandığı üzerinde durulmaktadır. Bu yeni sisteme göre Doğu ve Batı'daki her iki imparator kendisine birer Caesar seçecektir. Ancak tekrar alevlenen siyasi kavgalar sonucu I. Constantinus döneminde yeniden tekli yönetime geçilecektir.

Constantinus Hanedanı bölümünde (25-30); Constantinus'un Augustus sıfatı alana kadar geçen sürede yaşadıklarına, ikili mücadelelerine, kilise ile devleti bir araya getirerek devletin Hristiyanlığa dönüşme süreci ele alınmıştır. Constantinus hâkimiyeti süresince ekonomik, sosyal ve askeri alanlarda köklü değişiklikler yapmış ve tek kişilik yönetim sistemini sürdürmeye çalışmıştır. Ölmeden önce imparatorluğu üç oğlu arasında paylaşırsa da kardeş kavgası sonucu üçü de ölmüştür. Oğullarından II. Constantius ölmeden önce Iulianus'a Caesar unvanı vermiştir. Daha sonra Augustus unvanına yükselen Iulianus, giderek Hristiyanlıktan uzaklaşmış ve paganizmi yeniden alevlendirmeye çalışmıştır. Öldüğünde hanedan da sona ermiş olacaktır.

Valentinianus Hanedanı adlı bölümde (31-32); I. Valentinianus'un imparator ilan edilmesiyle Batı'nın yönetimini devralması ve kardeşi Valens'i de ortak imparator olarak Doğu'da görevlen-

* MA, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Samsun. Onurcan13yvz@gmail.com | 0000-0002-5889-2211

dirmesi anlatılır. I. Valentinianus ölmeden önce oğlu Gratianus' u Batı'nın Augustus' u olarak atamıştır. Doğu'daki Valens öldüğünde de yerine Theodosius atanır. Gratianus MÖ 383 yılında öldürülür. II. Valentinianus bölümünde (33-34); MÖ 375 yılında Gratianus Batı'nın imparatoru olarak ilan edilince II. Valentinianus da askerleri tarafından ortak imparator ilan edilir. MÖ 392 yılında öldürülmesiyle bu hanedanlığın iktidarı da sona erecektir.

Theodosius Hanedanı bölümünde (35-38); Gratianus tarafından Doğu'nun Augustus' u ilan edilen Theodosius, yönetime geçtiğinde Visigotlara karşı verilen mücadeleyi kaybettiği ve bu durumun Visigotlara federatif bir statü verilmesine yol açacağına değinilmiştir. Theodosius, Batı Roma'yı Arbogast'ın idaresine bıraksa da yaşanan iç karışıklıklar sonucu imparatorluğun tek hâkimi olmuştur. Theodosius ölmeden önce imparatorluğun doğu ve batı kısımlarını iki çocuğu arasında paylaşmış, imparatorluğun resmi olarak bölünmesi de Theodosius'a atfedilmiştir. II. Theodosius yenilikçi reformlar yaparak Doğu'yu ayakta tutmaya çalışacaktır.

Büyük Roma İmparatorluğu'nun Bölünmesinden Sonra Batı Roma bölümünde (39-44); imparatorlarının Doğu'yu bir müddet Batı'dan yönettikleri, önemli kanunların Batı'da hazırlandığı, imparatorluğun merkezinin İstanbul'a taşınmasıyla devletin ağırlık merkezinin Doğu Roma'ya kaymaya başladığından bahsedilmiştir. Kavimler Göçü'nün ortaya çıkmasının her iki taraf için farklı gelişim çizgisi gösterdiğine değinilmiştir. Doğu ve Batı'yı yöneten imparatorların inanç farklılıkları doğu-batı arasındaki çatışmanın yeniden alevlenmesine sebep olmuştur. Doğu Romanın Hellenceyi resmi dil olarak kabul etmesi ve Batı'nın Latinceyi benimsemesi kültürel ayrılık sebebiyle ipleri kopma noktasına getirmiştir. Yaşanan olaylar sonucunda Roma Kilisesi yeni bir güç olarak oyuna dâhil olacaktır.

Kavimler Göçü ve Roma Üzerindeki Etkileri adlı bölümde (45-50); Doğu'dan gelen Hunların baskısı sonucu yerlerinden edilen kavimlerin Roma topraklarına akın etmeleri ve barbar kavimlerin Roma ile arasındaki sosyo-ekonomik uçurumun kavimler göçüne sebep olduğu, bu göç neticesince siyasi, sosyal, kültürel ve etnik yapıdaki değişimden bahsedilmiştir.

Kavimler Göçünün Sonuçları bölümünde (51-54); Göçün sonuçları 10 madde altında açıklanır. Maddelerin genel değerlendirmesi yapıldığında; Hun saldırılarından kaçan kavimlerin Roma'da karışıklıklara yol açacağı, Avrupa Hun Devleti'nin Kurulacağı, Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılacağı, Avrupa'da siyasi dengenin bozulacağı, kilise ve papalığın gücü elinde tutacağı, Feodalite rejiminin ortaya çıkacağı, Avrupa'nın yeniden etnik kimliğinin şekilleneceği, Katolik Kilisesi'nin Batı Roma toprakları üzerinde Hristiyanlaştırma politikaları, Avrupa'da askeri sistemin değişeceği ve bu göç hareketinin Eskiçağ'ın sonu Ortaçağ'ın başlangıcı olarak kabul edileceği sonuçları ortaya çıkarılmıştır.

Hristiyanlaştırılan İmparatorluk Romanum adlı bölümde (55-76); Hellen kültürü ve Hristiyan dinin Roma devlet şekli ile harmanlanması sonucu Doğu Roma'nın ortaya çıkacağından bahsedilmektedir. Kültür ve dil bakımından Hellenleşme büyük adımlarla ilerlemiş ve Doğu Roma'nın Hristiyanlaşması gittikçe artmıştır. Tüm bunlar yeni bir devlet şeklinin doğmasına sebep olmuştur. Doğu Roma, kuruluş evresinde geleneksel Roma devlet unsurlarını bünyesinde barındırıyordu. Zaman ilerledikçe eski gelenekler yerini Doğu Roma yaşayış ve tarzına bıraktı. Artık imparatorların her şeyin hâkimi düşüncesi yerini kiliseye bırakmaya başlamıştır. Doğu Roma'da devleti temsil eden *Imperium* ile kiliseyi temsil eden *Sacerdotium* arasında sıkı bir bağlılık bulunuyordu. Her iki kudretin çıkarlarının birbirine uyması ve bunların, tanrının iradesine uygun dünya nizamını tehdit edecek bütün tehlikeleri beraberce karşılamaları Hristiyanlaşan Doğu Roma'nın karakteristiğidir. İmparator artık Hristiyan devletinin yaşayan sembolü olacaktır. Constantius devrindeki dini kucaklaşma, Iulianus idaresinde yerini Putperestliğe bırakır. Bu neticede, Doğu Roma kültürünün gelişmesi eski ve yeni inancın bir arada yaşamasına sebep olmuş bu durum da çatışmalara yol açmıştır.

Kavimler Göçü ve Kristolojik Mücadeleler Devri adlı bölümde (77-94); yaşanan dini çatışma ortamının Roma'nın güç kaybetmesine yol açacağı vurgulanır. Bu durum devletin dış milletlere karşı savunmasız kalmasına sebep olurken, her iki cephede (doğu-batı) inanç bakımından zıtlık ve ayrılıklar yaşanmaya başlayacak, bağlar kopma noktasına gelecektir. Yapılan anlaşmalar ve verilen imtiyazlar sonucu Roma ordusu giderek Germanlardan oluşmakta ve ordu içerisinde önemli mevkilere getirilmeye başlamışlardı. Doğu Roma Germanlara karşı Batı'ya göre daha farklı bir politika izleyerek onları imparatorluk subayları emrinde çalıştırmıştır. Batı ise German dalgası yüzünden giderek bir çıkmaza girecektir. MÖ 428 yılında Nestorius, İstanbul Piskoposluğu'nun başına geçerek buradan Antakya Kristolojisi'ni yaymaya başlayacak ve devlet, Maviler ve Yeşiller arasında bitmek bilmeyen mücadelelerin ortasında kalacaktır.

Iustinianus Yenilikleri ve Çöküşü adlı bölümde (95-112); MÖ V. yüzyıldan VI. yüzyıla geçerken Doğu'daki etnik krizin atlatıldığından, Batı Roma'nın ise Germanların kontrolüne geçtiğinden bahsedilmektedir. Roma'yı bulunduğu bu durumdan çıkarmaya çalışacak kişi I. Iustinianus'tur. Kendisi döneminin aydın ve bilgin kişilerindedir. Kişisel zaafı karşısında tüm bu özellikleri geriplanda kalırken, devlet işlerinde kendisi adına başkaları aktif rol oynar. Dış siyasi sıkıntılar yetmezmiş gibi iç huzursuzluklardan dolayı Nika İsyanı patlak verecektir. Ardından Yeşiller ve Maviler partileri merkezi iktidara karşı birleşir. Bu sıkıntılı ortamda imparator yenilgiyi kabul etse de Theodora sayesinde tahta kalmaya devam eder. Sonuç olarak iç ayaklanma bastırılır. Yeniden toparlanma girişimleri sırasında halkın omuzlarına ağır yükler bindirilecektir.

Sonuç kısmında (113-114); İmparatorluğun MÖ III. yüzyıldan itibaren zayıflamaya başladığı ve Batı Roma'nın Germanların eline geçmesiyle imparatorluğun tam olarak iki farklı yapıya dönüştüğü anlatılır. Yaşanan göç hareketiyle imparatorluğun Batı kısmı çöker. Doğu Roma ise ayakta kalma mücadelesi verirken başta Türk toplulukları olmak üzere çeşitli milletlerin akınına uğrar. İmparatorluğun paganizmden Hristiyanlığa ve buradan da din devletine dönüşümü sosyal, kültürel ve siyasi anlamda yeni bir dini kimliği ortaya çıkarırken çatışmalı bir ortamın oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Roma İmparatorluğu'nun çöküşü ile devlet gücünü kaybetmiş ve çeşitli sıkıntılar boy göstermiştir. Avrupa ve Akdeniz'de farklı güç odaklarının ortaya çıkması Batı'ya yıkım getirirken Doğu'da değişim ve dönüşüm kaçınılmaz olacaktır.